

Sygn. akt II PK 234/09

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 maja 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)

SSN Zbigniew Hajn (sprawozdawca)

SSN Halina Kiriło

Protokolant Edyta Jastrzębska
w sprawie z powództwa Solidarność [...] - Komisja Międzyzakładowa w N.
przeciwko Liceum Ogólnokształcące [...]
o zwrot środków z Funduszu Świadczeń Socjalnych,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw
Publicznych w dniu 11 maja 2010 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w Z.
z dnia 7 kwietnia 2009 r.,

- 1. oddala skargę kasacyjną,**
- 2. nie obciąża strony powodowej kosztami postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

W powództwie Solidarność [...], wystąpiła przeciwko Liceum Ogólnokształcącemu [...] z powództwem, żądając nakazania pozwanemu przekazania na rzecz Funduszu Świadczeń Socjalnych 27.700 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia przekazania pieniędzy na rachunek funduszu oraz zasądzenie kosztów procesu według norm przepisanych. Pozwane Liceum Ogólnokształcące wniosło o oddalenie powództwa.

Sąd Rejonowy w N. po ponownym rozpoznaniu sprawy, wyrokiem z 19 grudnia 2008 r. umorzył postępowanie do 12.000 zł, w pozostałej części oddalił powództwo, a koszty procesu między stronami wzajemnie zniósł.

Wyrokiem zaskarżonym rozpoznawaną skargą kasacyjną Sąd Okręgowy oddalił apelację strony powodowej i zasądził od niej na rzecz pozwanego 900 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego za instancję odwoławczą.

W uzasadnieniu tego wyroku Sąd Okręgowy w pełni podzielił ustalenia faktyczne i rozważania prawne Sądu pierwszej instancji. Sąd wskazał, że zgodnie z art. 27 ust. 1 ustawy z 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych, jednolity tekst: Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 854 ze zm. (powoływanej dalej jako: „ustawa o związkach zawodowych” lub „ustawa związkowa”) ustalenie zasad wykorzystania zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, w tym podział środków z tego funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności, ustala pracodawca w regulaminie uzgodnionym z zakładową organizacją związkową. Regulamin taki w pozwanym Liceum został ustanowiony. Zgodnie z jego treścią sprawami związanymi z planowaniem i wykorzystaniem środków funduszu zajmuje się utworzony przez dyrektora zespół złożony z dyrektora i przedstawicieli organizacji związkowych, pracowników niezrzeszonych w związkach zawodowych, nauczycieli, pracowników administracji, obsługi, emerytów i rencistów. Zakładowe organizacje związkowe nie były skutecznie zawiadamiane o wszystkich terminach i miejscach posiedzeń Komisji Socjalnej. Występowały więc sytuacje braku skutecznego zawiadomienia zakładowych organizacji związkowych o terminach i miejscach posiedzeń Komisji Socjalnej, ale nie stanowiło to stałej praktyki. Zdarzało się też, że przedstawiciele związków zawodowych byli zawiadamiani o terminach posiedzeń

Komisji Socjalnej, ale nie uczestniczyli w nich. Niestawiennictwo przedstawicieli związków zawodowych na tych posiedzeniach wynikało z ich własnej woli, a nie z braku zawiadomienia.

Odnosząc się do apelacji strony powodowej Sąd Okręgowy wskazał, że Sąd Rejonowy nie naruszył art. 8 ust. 3 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, tj. Dz. U. z 1996 r. Nr 70, poz. 335 ze zm. (powoływanej dalej, jako „ustawa o zakładowym funduszu” lub „ustawa”) w związku z art. 27 ust. 2 ustawy o związkach zawodowych. Sąd Okręgowy podzielił pogląd prawny Sądu pierwszej instancji, że samo niezawiadomienie związków zawodowych o terminach posiedzeń Komisji Socjalnej nie stanowi wystarczającej podstawy do zasadnego domagania się zwrotu funduszowi świadczeń na podstawie art. 8 ust. 3 ustawy. Przepis ten uzależnia bowiem prawo do wystąpienia do sądu pracy z roszczeniem o zwrot funduszowi środków od ich wydatkowania niezgodnie z przepisami ustawy. Tymczasem strona powodowa nie podnosiła ani w postępowaniu przed Sądem Rejonowym, ani w apelacji zarzutu niezgodnego z przepisami ustawy wydatkowania środków. Nie kwestionowała także treści wniosków o przyznanie świadczeń socjalnych, ani nie wskazała jakiegokolwiek przypadku niezgodnego z ustawą wydatkowania środków. Na koniec Sąd Okręgowy stwierdził, że nie podziela stanowiska wyrażonego w apelacji, że sam brak zawiadomienia związków zawodowych o którymkolwiek posiedzeniu Komisji Socjalnej automatycznie przesądza o zasadności żądania związku zawodowego zwrotu środków wydatkowanych z funduszu.

Strona powodowa zaskarżyła powyższy wyrok w całości, zarzucając w skardze kasacyjnej Sądowi Okręgowemu naruszenie prawa materialnego, a mianowicie art. 27 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych przez niewłaściwe zastosowanie tego przepisu oraz art. 8 ust. 3 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych w związku z art. 27 ust. 2 ustawy o związkach zawodowych przez niewłaściwą wykładnię tych przepisów. Skarżąca wniosła o zmianę tego wyroku, przez nakazanie pozwanemu zwrotu 11.900 zł na konto zakładowego funduszu świadczeń socjalnych.

W uzasadnieniu podstaw skargi wskazano w szczególności, że dokonana przez Sąd drugiej instancji wykładnia art. 8 ust. 3 ustawy jest błędna, ponieważ odwołuje

się tylko do literalnego brzmienia tego przepisu. Tymczasem w celu „zbudowania” pełnej treści normy uprawniającej organizację związkową do wystąpienia o zwrot środków na rzecz funduszu konieczne jest sięgnięcie do art. 27 ust. 2 ustawy o związkach zawodowych, który stanowi, że przyznanie poszczególnych świadczeń z funduszu następuje w uzgodnieniu z organizacją związkową. Skoro nie budzi wątpliwości, że zwrotowi na rzecz funduszu podlegają świadczenia przyznane bez uzgodnienia ze związkami zawodowymi w formie regulaminu świadczeń socjalnych (ustalonego samodzielnie przez pracodawcę bez uzgodnienia z organizacją związkową - naruszenie art. 27 ust. 1 ustawy związkowej), to taką samą sankcją dotknięte jest przyznawanie przez pracodawcę poszczególnych środków z funduszu bez uzgodnienia z zakładową organizacją związkową. Przeciwnie rozumowanie godzi w domniemanie racjonalności ustawodawcy, ponieważ prowadziłoby do wniosku, że ustawodawca stanowi normy zbędne. Skoro w art. 27 ust. 2 ustawy o związkach zawodowych ustanowiono normę nakazującą przyznawanie pracownikom świadczeń z funduszu w uzgodnieniu z organizacją związkową, to brak takiego uzgodnienia przesądza o powstaniu uprawnienia związków zawodowych do żądania przekazania przez pracodawcę na rzecz funduszu rozdysponowanych kwot. Gdyby ustawodawca uzależniał prawo żądania zwrotu środków socjalnych tylko i wyłącznie od naruszenia przepisów ustawy socjalnej, to związki zawodowe nie miałyby nigdy prawa żądania zwrotu środków rozdysponowanych bez uzgodnienia związkowego, ale wydatkowanych zgodnie z ustawą o funduszu świadczeń socjalnych. Skarżąca uważa, że przez rozdysponowanie środków niezgodnie z ustawą w rozumieniu art. 8 ust. 3 ustawy o zakładowym funduszu należy rozumieć także rozdysponowanie środków bez udziału organizacji związkowej ze względu na naruszenie art. 27 ust. 2 ustawy związkowej, co w niniejszej sprawie zostało wykazane i czemu uzasadnienie Sądu nie zaprzecza. Wskazano również, że zaskarżone orzeczenie Sądu drugiej instancji pozostaje w oczywistej sprzeczności z wyrokiem Sądu Najwyższego z 19 listopada 1997 r, w sprawie I PKN 373/97 (OSNP 1998 nr 17, poz. 507) według którego: Dysponowanie przez pracodawcę środkami zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, bez uzgodnienia z zakładowymi organizacjami związkowymi, uprawnia te organizacje do żądania przekazania przez pracodawcę na rzecz funduszu

rozdysponowanych kwot (art. 8 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych - tekst jednolity: Dz. U. 1996 r. Nr 70 poz. 335 ze zm.).

W odpowiedzi na skargę strona pozwana wniosła o jej oddalenie w całości i zasądzenie od strony powodowej kosztów procesowych według norm przewidzianych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna podlega oddaleniu, ponieważ nie ma uzasadnionych podstaw.

Nieumotywowany i bezpodstawny jest zarzut naruszenia art. 27 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych przez niewłaściwe zastosowanie tego przepisu. Zgodnie z nim „Ustalanie zasad wykorzystania zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, w tym podział środków z tego funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności, ustala pracodawca w regulaminie uzgodnionym z zakładową organizacją związkową.” Strona skarżąca nie wyjaśniła z czego wywodzi twierdzenie o naruszeniu tego przepisu, a okoliczności sprawy na takie naruszenie nie wskazują. W szczególności, zgodnie z przyjętymi przez Sądy ustaleniami w pozwanym Liceum został ustalony regulamin określający zasady wykorzystania zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, a skarżąca nie zarzuca, że został on ustalony bez uzgodnienia ze związkami zawodowymi.

Podstawowe znaczenie w rozpoznawanej skardze ma natomiast zarzut naruszenia art. 8 ust. 3 ustawy o zakładowym funduszu w związku z art. 27 ust. 2 ustawy o związkach zawodowych przez niewłaściwą wykładnię tych przepisów. Zgodnie z pierwszym z tych przepisów, związkom zawodowym przysługuje prawo wystąpienia do sądu pracy z roszczeniem o zwrot funduszowi środków wydatkowanych niezgodnie z przepisami ustawy lub o przekazanie należnych środków na Fundusz. Natomiast według art. 27 ust. 2 ustawy związkowej, przyznawanie pracownikom świadczeń z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych dokonywane jest w uzgodnieniu z zakładową organizacją związkową. W świetle cytowanych przepisów i związanych z nimi zarzutów skargi kasacyjnej istota

wyłaniającego się w sprawie zagadnienia prawnego sprowadza się do pytania, czy przyznawanie pracownikom świadczeń z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, dokonywane bez wymaganego przez art. 27 ust. 2 ustawy o związkach zawodowych uzgodnienia z zakładową organizacją związkową, oznacza wydatkowanie środków funduszu niezgodnie z przepisami ustawy o zakładowym funduszu, uzasadniające roszczenie związku zawodowego o zwrot funduszowi tych środków.

Odpowiedź na powyższe pytanie jest negatywna, co wynika przede wszystkim z ograniczenia przez ustawodawcę dopuszczalności żądania zwrotu funduszowi środków do przypadków, gdy były one wydatkowane niezgodnie z przepisami ustawy. Roszczenie przewidziane w art. 8 ust. 3 ustawy dotyczy środków przekazanych przez pracodawcę funduszowi i następnie już wydatkowanych. Prawo żądania, aby pracodawca zwrócił je, czyli jeszcze raz wpłacił na konto funduszu, ma więc charakter szczególny i przepis będący jego podstawą musi być ściśle interpretowany. Przede wszystkim oznacza to, że sankcjonowane w ten sposób mogą być tylko przypadki wydatkowania środków niezgodnie z przepisami ustawy, przez co należy rozumieć ustawę o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych. Takie odczytanie określenia „ustawa” zawartego w tym przepisie wynika stąd, że rozważany akt prawny konsekwentnie odnosi wyrażenie „ustawa” bez dalszych określeń tylko do siebie (zob. artykuły: 1, 2, 7 ust. 3a, 12a, 20 i 21a), a w przypadkach, w których odwołuje się do innych ustaw podaje ich nazwę (zob. art. 3 ust. 2 i art. 8 ust. 2). Nie można więc uznać, że przyznawanie pracownikom świadczeń z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych z naruszeniem obowiązku uzgodnienia z zakładową organizacją związkową wynikającego z art. 27 ust. 2 ustawy o związkach zawodowych stanowi wydatkowanie środków niezgodnie z przepisami ustawy w rozumieniu art. 8 ust. 3 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych. Skoro więc skarżąca nie zarzuca naruszenia przez Sąd Okręgowy innych przepisów ustawy, ani nie twierdzi, że pozwany naruszył jakikolwiek przepis ustawy, a zarzut naruszenia art. 8 ust. 3, dającego podstawę roszczenia o zwrot Funduszowi środków wydatkowanych niezgodnie z przepisami ustawy, opiera na twierdzeniu o niezgodności postępowania pozwanego z

przepisem innej ustawy – z art. 27 ust. 2 ustawy o związkach zawodowych - to nie ma podstaw do uwzględnienia skargi kasacyjnej.

Przyjęta wyżej wykładnia art. 8 ust. 3 ustawy ma oparcie także w argumentach celowościowych. Trafnie zauważa skarżąca, że wykładnia ta prowadzi do wniosku, że naruszenie przez pracodawcę nakazu sformułowanego w art. 27 ust. 1 ustawy związkowej (nakaz uzgodnienia regulaminu funduszu z zakładową organizacją związkową) jest sankcjonowane roszczeniem z art. 8 ust. 3 ustawy, podczas gdy naruszenie nakazu z art. 27 ust. 2 ustawy związkowej (nakaz uzgadniania z zakładową organizacją związkową przyznawania konkretnych świadczeń z funduszu) nie pociąga za sobą takiego skutku. Wbrew przekonaniu strony powodowej akceptacja takiej konsekwencji wykładni art. 8 ust. 3 ustawy nie świadczy o nieracjonalności ustawodawcy. Świadczy ona jedynie o tym, że ustawodawca naruszenie określone w art. 27 ust. 1 ustawy związkowej uznał za poważniejsze ze względu na cele ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych i dlatego nakaz ten powtórzył i doprecyzował w jej art. 8 ust. 2, co zgodnie z art. 8 ust. 3 pociąga za sobą sankcję określoną w tym przepisie. Natomiast, z punktu widzenia celu rozpatrywanej regulacji, naruszenie wymogu uzgadniania ze związkami poszczególnych decyzji o przyznawaniu pracownikom świadczeń nie wymaga takiej sankcji. Przeciwnie zapatrywanie skarżącej ma źródło w mylnym przekonaniu, że każde naruszenie przez pracodawcę przepisów określających stosunki ze związkami zawodowymi musi być sankcjonowane w drodze przymusu państwowego. Tymczasem z natury tych stosunków wynika pierwszeństwo stosowania przez partnerów społecznych metod działania charakterystycznych dla zbiorowych stosunków pracy, łącznie ze sporem zbiorowym, a sankcja państwowa powinna mieć charakter wyjątkowy. Należy też mieć na uwadze, że przyznawanie pracownikom świadczeń z funduszu w uzgodnieniu z zakładową organizacją związkową nie zwolni pracodawcy od odpowiedzialności określonej w art. 8 ust. 3 ustawy, jeżeli podjęta w ten sposób decyzja o rozdysponowaniu środków funduszu narusza przepisy ustawy, a zwłaszcza określoną w art. 8 ust. 1 ustawy zasadę przyznawania świadczeń według kryterium socjalnego, (por. też J. Skoczyński: Zakładowy fundusz świadczeń socjalnych po nowelizacji ustawy, PiZS z 1996 r. z. 8-9, s. 80 oraz

uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 sierpnia 2001 r., I PKN 579/00, OSNP 2003 nr 14, poz. 331 oraz). Także ten argument przemawia przeciwko sankcjonowaniu naruszenia obowiązku uzgadniania decyzji o przyznawaniu świadczeń w drodze obowiązku „zwrotu” wydatkowanych środków. Najistotniejsze jest bowiem przeznaczanie w drodze tych decyzji środków na przewidziane ustawą cele, których naruszenie może być sankcjonowane przez związki zawodowe na podstawie art. 8 ust. 3 ustawy, co dostatecznie chroni interes pracowników i innych beneficjentów funduszu. Prezentowane stanowisko znajduje także dodatkowe wsparcie w użyciu przez ustawodawcę określenia „zwrot Funduszowi środków”. Słowo „zwrot” wyraźnie wskazuje, że istotną rolą art. 8 ust. 3 nie jest sankcjonowanie wszelkich niezgodnych z przepisami zachowań pracodawcy, lecz rekompensowanie strat, które fundusz poniósł wskutek sprzecznego z ustawą wydatkowania środków ze szkodą dla określonego w art. 1 ust. 1 i 8 ust. 1 socjalnego przeznaczenia funduszu. Pracodawca powinien je oddać (zwrócić), po to by cele te mogły być zrealizowane.

Powyższemu stanowisku nie przeczy powołana w skardze teza orzeczenia Sądu Najwyższego z 19 listopada 1997 r., w sprawie I PKN 373/97 (przytoczona wyżej). Odnosiła się ona bowiem do określonych w art. 8 ust. 3 ustawy skutków naruszenia obowiązku pracodawcy określonego w art. 8 ust. 2 ustawy, a kwestia naruszenia przez pracodawcę art. 27 ust. 2 ustawy o związkach zawodowych w ogóle nie była przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego. Także analogiczny pogląd wyrażony w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z 20 sierpnia 2001 r., w sprawie I PKN 579/00 (OSNP 2003 nr 14, poz. 331) odnosił się do naruszenia art. 8 ust. 2 ustawy i regulaminu zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, co nie jest przedmiotem niniejszej sprawy.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego – na podstawie art. 98 § 1 k.p.c.